

**STANDARD PRO
VÝROBU A PRODUKTY
„BEZ GENETICKÉ MODIFIKACE“**

Vydáno: 18. 09. 2017

Platnost od: 18. 09. 2017

Obsah

1	Úvod a zákonné požadavky	3
1.1	Vznik systému a značky	3
1.2	Předpoklady pro používání značky	4
1.3	Legislativní podklady	4
1.4	Používání značky „Bez GMO“	5
1.5	Rozsah certifikace Standardu „Bez GMO“	6
1.6	Pojmy a zkratky	6
2	Certifikace	7
2.1	Provádění externí certifikace	7
2.2	Možnosti kombinovaného auditu a uznání certifikace jiných systémů	7
2.3	Předpoklady k certifikaci	8
3	Požadavky na certifikační orgány, auditory	9
3.1	Požadavky na certifikační orgán	9
3.2	Požadavky na auditory	10
4	Audity	10
4.1	Plánování auditu	10
4.2	Provádění auditu	10
4.3	Udělení certifikátu	11
4.4	Požadavky na certifikáty	11
4.5	Rozsah a platnost certifikátu „Bez GMO“	11
5	Hodnocení požadavků	12
5.1	Oblast rostlinné výroby	12
5.2	Ostatní oblasti	12
5.3	Stanovení a realizace nápravných opatření	12
6	Kategorizace rizik, odběr vzorků	13
6.1	Kritéria zařazení do kategorií	13
6.2	Odběr vzorků / intervaly auditu	14
6.3	Audit a certifikace v kategorii zemědělství / živočišná výroba	16
7	Požadavky systému „Bez GMO“	17
7.1	Všechny kategorie dodavatelského řetězce „Bez GMO“	17
7.2	Kategorie logistika (skladování a přeprava)	18
7.3	Kategorie zemědělství / živočišná výroba	20
7.4	Požadavky na kategorii zpracování / úprava	22
8	Pravidla pro dovoz z EU a třetích zemí	23
9	Seznam příloh Standardu „Bez GMO“	23
10	Související dokumenty	24

1 Úvod a zákonné požadavky

1.1 Vznik systému a značky

Tento Standard týkající se krmiv vyrobených bez geneticky modifikovaných organismů (dále jen Standard) a níže uvedené značky vznikly v reakci na evropskou legislativu a harmonizovanou legislativu České republiky. Určuje zásady a podmínky pro zajištění produktů v celém dodavatelském řetězci potravinářské produkce, které nejsou geneticky modifikované.

Značka „Bez GMO“ označuje produkty, vyrobené bez použití geneticky modifikovaných krmiv, viz Standard „Bez GMO“. Značka „Bez GMO“ může být certifikovanou organizací použita pouze pro produkty, které byly ověřeny podle tohoto standardu. Pro produkty nepotravinářského charakteru se použije slovní označení „Vyprodukováno bez genetické modifikace“ - („Bez GMO“) a značka, viz obrázek 2, pro potravinářské produkty živočišného původu pak slovní označení „Vyprodukováno bez geneticky modifikovaných krmiv“ – („Bez GMO“) a/nebo značka viz obrázek 1.

Tento Standard „Bez GMO“ se zaměřuje na implementaci a monitorování rizik pro dosažení shody s produkty „Bez GMO“ vždy za nejlepších možných technických podmínek.

Používané značky standardu „Bez GMO“:

Pro potravinářské produkty (např. mléko a mléčné výrobky více složkové, maso a masné výrobky, vejce atp.):

Obrázek 1 : Logo standardu „Bez GMO“ pro potraviny (např. mléko) – česká, anglická a německá verze

Pro ostatní produkty, krmiva, suroviny: obrázek 2: Logo standardu „Bez GMO“ pro ostatní produkty a služby – česká, anglická a německá verze

1.2 Předpoklady pro používání značky

Každá společnost (provozovatel), splňující legislativní požadavky, musí označovat produkty, obsahující geneticky modifikované organismy v souladu s platnou legislativou.

Společnost (provozovatel), která chce používat značku „Bez GMO“, musí věrohodně prokázat, že jejich produkty splňují předpoklady pro udělení této značky a požádat o provedení nezávislého auditu k ověření podle tohoto Standardu. Vlastní požadavky pro udělení certifikátu/značky „Bez GMO“ se liší podle oboru působnosti žadatele a produktu, viz Příloha 17 Registrační formulář k certifikaci „Bez GMO“, vzor.

Žadatel musí vyplnit dotazník a přiložit relevantní dokumenty, prokazující shodu s požadavky Standardu, následně bude na místě proveden audit nezávislým certifikačním orgánem, na jehož základě se žadateli uděluje certifikát a práva na používání značky standardu „Bez GMO“.

Pro udržení platnosti certifikátu se provádí periodické audity (ověřování, kontroly) dodržování požadavků tohoto Standardu podle kritérií uvedených v kapitole 7 Standardu.

Dodržování podmínek pro používání označení „Bez GMO“ kontrolují nezávislé certifikační autority, popř. mohou kontrolovat soulad s platnou legislativou státní kontrolní orgány. Každá společnost musí při kontrole předložit platné dokumenty jako důkazy pro ověření shody podle tohoto Standardu.

1.3 Legislativní podklady

Legislativa Evropského společenství:

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 ze dne 22. září 2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003 ze dne 22. září 2003 o sledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a sledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů a o změně směrnice 2001/18/ES
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin (čl. 18 odst. 1)
- Nařízení Komise (EU) č. 619/2011 ze dne 24. června 2011, kterým se stanoví metody odběru vzorků a laboratorního zkoušení pro úřední kontrolu krmiv z hlediska přítomnosti geneticky modifikovaného materiálu, u něž probíhá postup povolování nebo u něž uplynula platnost povolení
- Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91

Národní harmonizovaná legislativa

- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství ve znění novely zákona č. 371/2016 Sb., v platném znění
- Zákon č. 78/2004Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, ze dne 22. ledna 2004 ve znění zákona 371/2016 Sb., v platném znění
- Vyhláška č. 89/2006 Sb., o bližších podmínkách pěstování geneticky modifikované odrůdy, ve znění vyhlášky č. 392/2016 Sb., v platném znění
- Vyhláška č. 209/2004 Sb., o bližších podmínkách nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, ve znění vyhlášky č. 372/2016 Sb., v platném znění
- Vyhláška č. 415/2009 Sb. o stanovení požadavků na odběr vzorků a způsobu zveřejnění metod laboratorního zkoušení produktů ke krmení
- Metodický pokyn MŽP Vzorkování pro účely stanovení přítomnosti a podílu GMO a odvozených produktů

1.3.1 Evropské povinnosti označování produktů „Bez genetické modifikace“

Základním požadavkem na krmiva a přísady do potravin označených „Bez GMO“ je, že pro takové produkty nebo složky není povinnost označení podle nařízení (ES) č. 1829/2003 a 1830/2003. Směsi jsou podle nařízení (ES) č. 1829/2003 a 1830/2003 vyjmuty, jsou-li splněny tyto předpoklady:

- podíl materiálu, který obsahuje GMO, sestává se z nich nebo je z nich vyroben, v jednotlivých složkách, z nichž se tato potravina/krmivo skládá, není vyšší než 0,9 %, za předpokladu, že přítomnost tohoto materiálu je náhodná nebo ji nelze technicky zabránit.

V souladu s legislativou, obsah GMO povolených v EU nepřekračující limit 0,9 % pro každý druh je považován zásadně za technicky nevyhnutelný nebo náhodný za předpokladu, že výrobce krmiv provedl organizační opatření k minimalizaci rizika kontaminace geneticky modifikovaným organismem a prokazatelně je realizoval.

1.3.2 Povinnost označování potravin

Aby mohly být složky potravin označené značkou „Bez GMO“, nesmí podléhat označování dle nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1829/2003 a 1830/2003. Složky, přídatné a pomocné látky, které obsahují GMO, sestávají z nich nebo z nich jsou vyráběny, se nesmí používat při výrobě potravin „Bez GMO“. Obecně by se měla tolerovat přítomnost GMO nižší než 0,1 % na složku za předpokladu, že tato přítomnost je náhodná nebo technicky nevyhnutelná. Nejsou-li již potřebné přísady v kvalitě „Bez GMO“ na trhu prokazatelně dostupné, mohou být použity i takové, které byly vyrobeny prostřednictvím GMO. Podkladem je seznam dotčených látek, vydaný Komisí EU podle nařízení (ES) č. 834/2007; v současné době nejsou žádné látky v seznamu uvedeny.

1.3.3 Povinnost označování krmiv

Krmiva, používaná v systému „Bez GMO“ nesmí obsahovat produkty nebo složky, které musí být při uvádění na trh povinně označovány jako GMO dle nařízení (ES) č. 1829/2003 resp. č. 1830/2003, tj. takové produkty a složky, které přesahují povolený limit obsahu příměsí GMO 0,9 % pro technicky nevyhnutelnou nebo náhodnou kontaminaci, a výrobce musí prokazatelně provést vhodné kroky k tomu, aby bylo zabráněno přítomnosti GMO.

Přítomnost GMO povolených k uvádění na trh v EU v množství nižším než limit kvantifikace 0,1 % pro každý druh je obecně hodnocena jako technicky nevyhnutelná nebo náhodná.

Přítom musí být certifikačním orgánem prověřeno, zda:

- je uzavřena smlouva nebo dohoda s dodavatelem, aby bylo zabráněno přítomnosti GMO
- byla provedena vhodná opatření k prostorovému nebo časovému oddělení produktů GMO a „Bez GMO“ (např. čištění, proplachování, doprava atd.)
- jsou stanovena preventivní opatření pro zboží dovážené ze třetích zemí, které nemají povinnost provádět označování dle požadavků EU (smlouva, certifikát, rozbor, plány odběru vzorků atd.)
- četnost neshodných výsledků rozborů na GMO je minimální.

Doplňkové látky, které obsahují GMO, sestávají se z nich nebo z nich jsou vyráběny se v krmivech v režimu „Bez GMO“ používají jen za předpokladu, že se nemusí značit. Dle současné legislativy se tyto produkty nemusí značit, a proto mohou být používány bez omezení.

1.4 Používání značky „Bez GMO“

Tento Standard je zaměřen na výrobce a zpracovatele potravin (např. dodavatelé produktů z mléka), jejich složek, výrobce a prodejce krmiv, zemědělské podniky a logistické společnosti, které si přejí označovat své produkty logem „Bez GMO“.

Podmínkou pro používání jednotné značky „Bez GMO“ je certifikace, jejíž provádění dle tohoto Standardu a používání značky „Bez GMO“ na vystavovaných certifikátech je upraveno ve smlouvě mezi certifikačním orgánem a Spolkem pro komodity a krmiva (SKK), který je vlastníkem (noselem značky a certifikace „Bez GMO“). Značka „Bez GMO“ (viz obrázek 1 a 2) je slovní a obrazová značka (chráněná autorským zákonem a právem pro obchodní známky).

Na potravině nebo produktu, uváděném na trh a certifikovaném podle Standardu „Bez GMO“, může být použito pouze logo Standardu „Bez GMO“ viz obrázek 1, nebo případně logo Standardu „Bez GMO“ viz obrázek 2. Použití může být pouze se souhlasem Vlastníka Standardu „Bez GMO“ a nositele značky, tj. Spolku pro komodity a krmiva (SKK) a certifikace „Bez GMO“ a to dle podmínek pro použití značky „Bez GMO“. Značka a text musí být uveden v souladu s platným logo manuálem značky Standardu „Bez GMO“.

1.4.1 Aktualizace a schvalování změn Standardu

Vlastník Standardu, Spolek pro komodity a krmiva (SKK) v případě potřeby a vždy dojde-li ke změně příslušné legislativy, Standard aktualizuje. Změny Standardu jsou konzultovány s příslušnými oborovými svazy v rámci působnosti Standardu.

1.5 Rozsah certifikace Standardu „Bez GMO“

Krmiva: krmné směsi sypké a granulované (včetně kompletního a doplňkového krmiva), samostatné komponenty krmiva

Zemědělství, živočišná výroba: skot, mléčný skot, prasata, nosnice, brojleři, krůty aj., rostlinné a živočišné produkty.

Tento Standard se nevztahuje na produkty ekologického zemědělství a logo Standardu na nich nemůže být použito.

1.6 Pojmy a zkratky

auditor	osoba určená certifikačním orgánem pro provedení auditu podniku
BRC, BRC Global Standard	certifikační standard s jednotným systémem hodnocení pro kvalitu v rámci celého dodavatelského řetězce potravin http://www.brcglobalstandards.com/
certifikát „Bez GMO“	potvrzení vystavené spolupracujícím certifikačním orgánem při úspěšném splnění požadavků standardu „Bez GMO“
FSMS, Food Safety Management System	certifikační standard hodnocení kvality potravin http://www.fssc22000.com
geneticky modifikované organismy (GMO)	tj. ty organismy, s výjimkou lidských bytostí, jejichž genetický materiál byl změněn způsobem, jehož se přirozenou cestou nedosáhne pářením a/nebo přirozenou rekombinací (dle definice ve směrnici EP a R 2001/18)
GMP+, Good Manufacturing Practice	správná provozní praxe pro produkci krmiv, viz http://www.gmpplus.org , kompatibilní je systém QS, podobně GMP+B4 správná provozní praxe pro dopravu zemědělských komodit a krmiv, surovin pro produkci krmiv
GTP, Good Trading Practice	správná obchodní praxe, daná Kodexem COCERALu k obchodování s obilím, olejinami, luštěninami, rostlinnými krmivými http://www.coceral.com
IFS, International Food Standard	společný standard s jednotným systémem hodnocení pro kvalitu v rámci celého dodavatelského řetězce
International Sustainability at Carbon Certification	ISCC EU, mezinárodní certifikace udržitelnosti biomasy a biopaliv, www.iscc-system.org , sledující produkci u prvovýrobce zemědělských komodit, v koncernu AGROFERT integrovaná se systémem GMP+, <i>podobně RedCert aj.</i>
kategorie zvířat	zvířata, odlišující se druhem chovu (masný x mléčný skot apod.)
krmiva	látky, výrobky a doplňkové látky, které jsou zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované a určené pro orální krmení zvířat
krmiva podléhající povinnému označení	krmiva, která musí být dle nařízení (ES) č. 1829/2003 a 1830/2003 označována jako „geneticky modifikovaná“
monitoring rizik při výrobě produktů „Bez GMO“	proces sledování rizik, jejich potlačení k dosažení shody s požadavky na „Bez GMO“ produkty za optimálních možných technických podmínek, jednotně, za použití technických standardů
nadřazený koordinátor (NK)	potravinářský výrobní subjekt, koordinující svoji výrobu se smluvními zapojenými podniky (dodavateli – producenty jeho surovin, např. surového mléka, zemědělské komodity, aj. suroviny (příspěvy) pro výrobu potravin)
nápravné opatření	jednání, které vede k odstranění příčiny chyby, vady nebo jiné nežádoucí situace tak, aby se zabránilo opakování, resp. aby se snížila četnost opakování
potraviny	všechny látky a výrobky (v (částečně) zpracovaném či nezpracovaném stavu), určené k požívání člověkem
producent/smluvní partner	právní subjekt produkující pro nadřazeného koordinátora (maso mléko, vejce, zemědělské komodity atd.)
provozní jednotka	části zemědělského podniku, které jsou fyzicky zcela vzájemně oddělené (různá místa ustájení, místa skladování krmiv, atp.)
směšovací zařízení	stacionární i mobilní zařízení na míchání krmiv (výrobní krmných směsí, mobilní mícháreny, krmný vůz)
smluvně zapojený	dodavatel, producent surovin, dodávající smluvně potraviny (např. surové mléko,

podnik	zemědělské komodity, aj. suroviny (příspěvy) nadřazenému koordinátorovi pro jeho finální výrobu potravin „Bez GMO“
zaměnitelná GM krmiva/suroviny	krmiva jsou zaměnitelná, pokud je lze použít z hlediska druhu krmiva i při výrobě mléka „Bez GMO“; (např. sójový šrot „Bez GMO“ v tržní produkci mléka „Bez GMO“ a souběžně GM sójový šrot použitý při výrobě mléka <u>pro odchov telat</u>)
zpracování	podstatná změna původního výrobku (zahřátím, uzením, zráním, sušením, extrudováním aj. či jejich kombinací), viz Nařízení ES č. 852/2004. Mohou pak obsahovat přísady, potřebné pro jejich výrobu či k propůjčení zvláštních znaků

2 Certifikace

Značku „Bez GMO“ lze používat pouze po provedení certifikačního auditu plněním požadavků tohoto Standardu, platné legislativy ES a národní legislativy. Rozsah a četnost auditů závisí na:

- komplexnosti a typu výrobního procesu,
- použitých surovinách, které mohou být zdrojem GMO
- velikosti společnosti a počtu dodavatelů.

2.1 Provádění externí certifikace

Zásadním požadavkem je hodnocení souladu s pravidly Standardu „Bez GMO“ podle definovaných kritérií, běžně specifikovaných v normách a normativních dokumentech. Tento Standard je k dispozici všem zúčastněným stranám, jichž se týká.

Certifikační orgány, které provádí audity hodnocení a sledování souladu s tímto Standardem „Bez GMO“, musí mít platnou akreditaci dle normy ČSN EN ISO/IEC 17065 pro certifikaci produktů (např. certifikace bioproduktů, biopotravin a procesu jejich výroby) a být autorizovány nositelem Standardu „Bez GMO“, kterým je SKK. Auditóři musí splňovat kvalifikační požadavky, viz kapitola 3.2.

Plnění požadavků a certifikace

Pro splnění Standardu má výrobce, uvádějící na trh krmiva nebo potraviny označené „Bez GMO“, povinnost doložit dodržování zákonných kritérií. Obchodník s potravinami a krmivy, uvádějící produkty na trh, je odpovědný za řádné označování dle platné legislativy.

Není-li přímý dodavatel výrobcem nebo zpracovatelem potravin, přísad do potravin nebo pomocných látek pro zpracování, resp. krmiv a pomocných látek, má povinnost prokázat předchozí zpracovatelský nebo výrobní stupeň ve výrobním řetězci. Důkazem je certifikát dle Standardu „Bez GMO“ nebo platné prohlášení dodavatele (pro potravinářské přísady a pomocné látky), viz příloha č. 2.

Je-li potravina nebo její složka živočišného původu označena „Bez GMO“, musí producent podat důkaz provedením auditu dle tohoto Standardu a prokázat minimální dobu krmení dle kapitoly 2.4.2 vhodnými krmivy, viz kapitola 2.4.3 a všech stupňů, které jsou mezi výrobou potraviny a jejím uvedením na trh.

Obchodníci, kteří prodej zboží pouze zprostředkovávají, ale jinak s ním nemanipulují, nemusí být auditováni, viz požadavky kapitoly 2.33 ale ti, kteří s krmivy manipulují (skladují, pytlují), jsou do systému certifikace zařazeni. Všichni musí zajistit zpětnou sledovatelnost konkrétního produktu.

2.2 Možnosti kombinovaného auditu a uznání certifikace jiných systémů

Tento Standard může být prověřován v kombinaci s jinými standardy, které mají prokazatelné synergické efekty, které lze využít k popisu Standardu „Bez GMO“ - jsou to systémy zajištění kvality, např. ISO 9001 společně s HACCP, dobré výrobní a obchodní praxe, osvědčující zdravotní nezávadnost produkce krmiv a potravin, tj. QS, GTP nebo GMP+, IFS a BRC a systémy, osvědčující udržitelnost zemědělské produkce, tj. ISCC EU apod. a systémy, osvědčující welfare (GLOBALG.A.P., ekologické certifikace s platným ekologickým osvědčením podle nařízení (ES) č. 834/2007, národní předpisy pro welfare).

Tento Standard tedy prakticky dodržuje jak principy národní legislativy ČR v oblasti zdravotní nezávadnosti produkce, soulad s principy udržitelnosti, ekologického zemědělství a welfare při chovu hospodářských zvířat.

Dopravci, kteří mají certifikaci zdravotní nezávadnosti dopravy, např. QS nebo GMP+ B4, zajišťují, aby nemohlo dojít ke kontaminaci předchozími přepravovanými GM produkty, a požaduje-li dopravce certifikaci dle Standardu „Bez GMO“, lze ji provádět redukovane společně s certifikací QS nebo GMP+B4.

Při certifikaci dle tohoto Standardu tak mohou být v redukované podobě prověřovány jen ty aspekty, specifické pouze pro Standard „Bez GMO“, neboť Standard plně využívá a uznává již zavedené systémy kvality firem. Informace o certifikaci zmiňovaných standardů předá žadatel před auditem a doloží je platným certifikátem nebo jiným obdobným dokladem.

Vlastník standardu může na základě předložené žádosti a dokumentů systému schválit certifikace dalších standardů pro oblast „Bez GMO“, a to z hlediska plnění požadavků Standardu „Bez GMO“.

2.3 Předpoklady k certifikaci

2.3.1 Popis podniku

Žadatel o certifikaci musí zpracovat popis podniku dle kategorie výroby, viz příloha č. 5-8, popř. vzor příloha 10 a 15 pro producenty mléka, kooperující s nadřazeným koordinátorem Standardu, který je základní informací a analýzou rizika žadatele o certifikaci (který vyplní vždy přílohu 17 Registrační formulář k certifikaci „Bez GMO“ dle svého zařazení do dodavatelského řetězce). Je podkladem pro první audit, který auditor při certifikaci ověřuje.

2.3.2 Minimální doby krmení hospodářských zvířat

Před uvedením potraviny živočišného původu (např. mléko) s označením „Bez GMO“ na trh musí producent dodržet pro jednotlivé druhy zvířat níže uvedenou dobu krmení výhradně produkty „bez genetické modifikace“, což je nutné vzít v úvahu i při nákupu zvířat:

Živočišný druh	Časové období
Koňovití a skot (vč. druhů buvolců a bizonů) pro produkci masa	12 měsíců a min. ¼ jejich života
Malí přežvýkavci	6 měsíců
Prasata	4 měsíce
Mléčný skot, zvířata produkující mléko	3 měsíce
Drůbež k produkci masa, umístěná v drůbežárnách před dosažením věku 3 dnů	10 týdnů
Drůbež na produkci vajec	6 týdnů

Zdroj: německý prováděcí zákon ES o genovém inženýrství, čl. 58 V z 31. 8. 2015 I 1474 (<http://www.gesetze-im-internet.de/eggenddurchfg/>) a **State of play in the EU on GM-free food labelling schemes and assessment of the need for possible harmonisation, Final report**, str. 37

Pro ostatní živočišné druhy platí krmení „Bez GMO“ od narození. Doby krmení pro drůbež na produkci masa mají stejný význam jako paušální doba 10 týdnů před porážkou, bez zahrnutí prvních tří dnů života. Přechod na krmení „Bez GMO“ dokumentuje producent před prvním dodáním na trh, včetně nákupu zvířat po přechodu na „Bez GMO“.

2.3.3 Krmení dle zásad „Bez genetické modifikace“

Dle legislativy ES smí být pro výrobu potravin nebo přísad do potravin živočišného původu „Bez genetické modifikace“ použita jen krmiva „Bez genetické modifikace“. Před přechodem na toto krmení jsou obvykle v podniku zavlečené nečistoty a zbytky krmiv, která mohou obsahovat GMO, které se musí systematicky odstranit, musí být provedeny analýzy rizik všech procesů, jejich rizik a sledovat zdroje kontaminace:

- prostřednictvím krmiv s povinným označováním GMO
- vlastními vypěstovanými krmivy (tj. zda je zajištěno, že jsou „bez genetické modifikace“)
- zavlečením a smísením provedeným jinými osobami nebo v procesech a zařízeních ve vlastním podniku.

Producent musí stanovit, provádět a dokumentovat opatření, která vyloučí možnost kontaminace a zavlečení GM krmiv, tj. důkladné čištění všech přístrojů, skladů, směšovacího zařízení, dopravních prostředků atd., které přicházejí do styku s krmivy.

Dochází-li v provozní jednotce nebo části provozu ke střídání krmení „Bez GMO“ a krmení GM krmivy, musí zajistit a dokumentovat umístění zbytkových GM krmiv a zajistit, že nedojde k následné kontaminaci produktu „Bez GMO“. Vyprázdnění zbytků při čištění zařízení a ev. další opatření musí provést po každé změně krmení „Bez GMO“ a prověřit to analýzami.

Bude-li zjištěno, že jedno zvíře bylo krmeno v průběhu nebo po uplynutí minimální doby krmení GMO krmivem, opakuje se doba jeho minimálního krmení od počátku, viz tabulka v kapitole 2.4.2. Podléhalo-li

krmivo povinnému označení GMO, ale nebylo tak označeno, musí být zbytky krmiva ihned odstraněny nebo použity mimo produkci „Bez GMO“. Potraviny, již dodané na trh (např. mléko „Bez genetické modifikace“) nemusí být staženy.

Závažnost přestupků kontroluje certifikační orgán podle následujících faktorů:

- povědomí zemědělce o značení krmiva a péče při přejímce krmiv
- zkrmené množství chybně deklarovaného krmiva a stupeň GMO podílu v krmivu
- doba krmení chybně deklarovaným krmivem.

2.3.4 Vyloučení smísení a záměny

2.3.4.1 Výroba a manipulace s produkty

Probíhá-li v podniku souběžná výroba nebo manipulace s produkty „Bez GMO“ a GMO, musí být dokumentovanými a prověřenými opatřeními na základě analýzy rizik zajištěna prevence kontaminace či záměny produktů. Interní kontroly pak ověřuje audit.

2.3.4.2 Krmení „Bez GMO“ a GM krmivem

Jsou-li v zemědělském podniku / **živočišné výrobě** kromě krmení „Bez GMO“ krmena jiná zvířata GM krmivy nebo pěstují-li se v okolí GM rostliny, hrozí zvýšené nebezpečí zavlečení GMO a kontaminace krmivy, nářadím, dopravními prostředky, prachem atd. a producent musí přijmout dokumentovaná ochranná opatření.

Zásadně není povoleno současné krmení stejné kategorie zvířat krmivy obsahujícími GMO a krmivy bez GMO ve shodných ustájeních, výjimkou je používání nezaměnitelných krmiv (např. speciální krmivo pro mladé slepice a nosnice).

Producent musí mít zcela oddělené části provozu, kde jsou i krmiva odděleně skladována a manipulována tak, že nemůže dojít k záměně nebo kontaminaci s GM produkty (např. krmivo pro prasata tam, kde se krmí dojnice „Bez GMO“, sójový šrot).

Zemědělské podniky/ **živočišná výroba**, které si vyrábí vlastní krmné směsi „Bez GMO“ i GM krmné směsi ve vlastním zařízení, musí dokumentovat opatření proti zavlečení či kontaminaci GMO a kontrolovat je rozborů na GMO.

Provozovatelé mobilních a stacionárních zařízení pro výrobu krmiv, kteří připravují jak GM, tak krmiva „Bez GMO“, ve stejném zařízení, musí provádět proplachování a čištění tak, aby do krmiva „Bez GMO“ nebyly zavlečeny GM organismy, opatření dokumentovat a kontrolovat jeho účinnost, např. rozborů.

2.3.5 Požadavky přechodu na „Bez GMO“ u dopravy, skladování a zpracování

Firma musí vyčistit nářadí, dopravní prostředky, sklady a zpracovatelské prostory, např. formou proplachovacích šarží, opatření musí dokumentovat a popř. ověřit rozborem.

3 Požadavky na certifikační orgány, auditory

Nezávislost při provádění certifikačních auditů u žadatelů o certifikaci zajišťují autorizované smlouvy podle Standardu „Bez GMO“ s certifikačními orgány, které ke splnění autorizace musí splnit níže stanovené požadavky. Certifikační orgány smluvně schvaluje Vlastník Standardu „Bez GMO“, tj. SKK.

3.1 Požadavky na certifikační orgán

Certifikační orgán musí prokázat platnou akreditaci dle normy ČSN EN ISO/IEC 17065 pro certifikaci produktů (např. certifikace bioproduktů, biopotravin a jejich výroby) a používat odborně kvalifikované, prověřené, kompetentní auditory. Požadavky na kvalifikaci auditorů má uvedeny ve své příručce řízení kvality pro provádění auditů podle Standardu „Bez GMO“ a v podkladech o školení a vzdělávání auditorů. Certifikační orgán archivuje všechny podklady, školicí materiály auditorů podle Standardu, popř. je předkládá Vlastníkovi (SKK) Standardu, který certifikační orgán autorizuje k provádění certifikací Standardu „Bez GMO“.

Každý autorizovaný certifikační orgán má k dispozici min. dva auditory, splňující kvalifikační požadavky dle kapitoly 3.2, mohou jimi být jak zaměstnanci, tak externí smluvní pracovníci, kteří nejsou ve střetu zájmů. Za jejich působnost plně odpovídá certifikační orgán.

Při provádění auditu a certifikaci podle Standardu musí být použit princip čtyř očí. Auditor nesmí sám definitivně rozhodnout o certifikaci na základě auditu, který sám provedl - certifikační orgán musí mít k dispozici pracovníky k přezkoumání zprávy z provedeného auditu, kteří rozhodují o udělení certifikátu. Tito pracovníci a auditoři mají tyto povinnosti:

- zúčastnit se školení dle Standardu „Bez GMO“, které má platnost 2 roky, po této době musí absolvovat následné školení, jinak nemůže provádět svoji činnost podle tohoto Standardu.
- absolvovat školení při provedení změn ve Standardu podle aktuálních požadavků.

Auditory školí buď externí kvalifikovaný školitel, nebo interní kvalifikovaná osoba v certifikačním orgánu. Výsledky certifikačního atd. auditu musí být k dispozici do 8 týdnů po jeho vykonání, certifikační orgán je archivuje včetně následných činností ve své interní dokumentaci a to pro každý provedený audit podle Standardu (pravidelný audit: aktuální popis podniku vč. „Bez GMO“, kontrolní seznam, certifikát, vč. příloh relevantních pro certifikaci, dokumentaci dodatečného / namátkového auditu (kontrolní seznam vč. příloh relevantních pro certifikaci, certifikát).

K vystavení certifikátu je nutná zpráva z auditu, kontrolní seznam a příloha, obsahující kompletní informace o certifikovaném provozu. V případě jednání v rozporu s tímto ustanovením se použijí sankce, které jsou uvedeny ve smlouvě mezi certifikačním orgánem a SKK (nositelem Standardu „Bez GMO“).

3.2 Požadavky na auditory

Každý auditor musí provést min 5 úplných auditů dle Standardu u různých podniků během 2 let v zemědělství, výrobě krmiv či potravin), prokázat příslušné školení a kvalifikaci min. jedním z těchto certifikačních systémů: ISO 9001, QS, GLOBALG.A.P., GMP+, GTP, IFS, BRC, FSMS, ISCC EU.

Auditor smí provést audit ve stejném podniku nejvýše 3 x po sobě a nesmí provádět audit u výrobců, kde působil v posledních 2 letech jako poradce.

Auditor musí co nejpřísněji zachovávat postupy, stanovené v dané společnosti a u certifikačního orgánu, týkající se důvěrnosti informací a záznamů.

Odůvodněné odchylky od požadavků na kvalifikaci schválí písemně Vlastník tohoto Standardu (SKK).

4 Audity

Provádění auditu se liší podle velikosti a výrobního zaměření podniku.

4.1 Plánování auditu

Auditor provede první zjišťování systému vlastní kontroly nadřazeného koordinátora, doplněné auditem a kategorizací rizik nebo u zemědělských podniků (živočišná výroba) či u jiných než zemědělských podniků, při tom zkontroluje:

- popis podniku a kategorizace rizik
- smlouvu mezi certifikačním orgánem a zákazníkem
- stanovení oblastí, časového rozsahu auditu dle velikosti podniku, charakteru činnosti, počtu lokalit a provede první certifikaci systému „Bez GMO“.

4.2 Provádění auditu

Úvodní schůzka zahrnuje minimálně:

- představení auditora a zúčastněných osob
- seznámení s plánovaným průběhem auditu
- vyjasnění zásadních otázek k průběhu auditu na obou stranách

Prověrka dokumentů 1:

- relevantní dokumentace podniku (organizační schéma, systém řízení kvality, dodací listy aj.)
- dodržování požadavků Standardu (deklarování surovin, systém vlastní kontroly, evidence, záznamy)

Prohlídka provozu:

- výrobních prostor a pracovišť, dotazování pracovníků
- kontrola požadavků Standardu (oddělené skladování a manipulace, identifikace rizik vnosu atd.)
- odběr vzorků, pokud je plánován

Prověrka dokumentů 2:

- kontrola množstevních toků, ev. kontrola dalších dokumentů a záznamů po prohlídce provozu

Závěrečná schůzka:

- souhrn zjištění z auditu a vyjasnění identifikovaných odchylek
- projednání nápravných opatření a lhůt pro nápravu
- vyjasnění ještě otevřených otázek
- potvrzení předmětu a rozsahu certifikace (vč. množství a jazykových mutací certifikátu)
- zpracování zprávy z auditu (může být provedeno po fyzickém auditu)

Činnosti před, v průběhu a po auditu se řídí interními požadavky certifikačního orgánu. Pro ukončení certifikace (udělení či zamítnutí certifikátu) je stanovena lhůta max. 8 týdnů po fyzickém provedení auditu dle Standardu „Bez GMO“ vč. vystavení certifikátu (viz čl. 3.1 Standardu).

4.2.1 Vypořádání zjištění z auditu (neshody)

Jsou-li při certifikaci zjištěny neshody s legislativou a požadavky Standardu a zjištění není v oblasti, která umožňuje reakci a nejedná se o požadavky Standardu, které znemožňují certifikaci, může předložit společnost do 40 dnů od auditu důkazy o vypořádání neshody, ověřené auditorem.

Při zjištěních auditu typu příležitost ke zlepšení, které nemají zásadní vliv na plnění požadavků Standardu, musí společnost reagovat do následujícího auditu. Při některých typech neshod může auditor konat následnou kontrolu tam, kde byla neshoda zjištěna k ověření opatření, stanovených auditorem.

4.3 Udělení certifikátu

Certifikační orgán je oprávněn k provedení dodatečného nebo namátkového auditu. Certifikát vystaví podniku, který s ním uzavřel smlouvu o provedení certifikačního auditu dle Standardu a absolvoval úspěšně audit (vč. odstranění neshod, nalezených při auditu).

Zprávu z auditu, osahující ev. odchylky (neshody), na které musí organizace reagovat ve stanoveném termínu, obdrží pověřená kontaktní osoba organizace, uvedená v žádosti o certifikaci. Zprávu o auditu může tato kontaktní osoba předat dalším zainteresovaným stranám, např. dodavatelům, odpovědným osobám za konkrétní provoz atp.

Vlastník Standardu akceptuje pouze certifikáty, vydané těmi certifikačními orgány, s nimiž má uzavřenu smlouvu o provádění certifikace podle Standardu.

4.4 Požadavky na certifikáty

Certifikát podle Standardu, viz příloha 1, má obsahovat následující informace:

- úplný název certifikačního orgánu, popř. i logo certifikačního orgánu
- název certifikovaného podniku a údaje o provozovnách, spadajících do auditu (seznam v příloze certifikátu)
- datum auditu a datum vystavení certifikátu, doba platnosti (konečné datum platnosti certifikátu)
- číslo certifikátu a rozsah platnosti
- kategorie certifikovaného podniku: výroba krmiv, logistika, zemědělství, zpracování/úprava
- údaje o shodě s prováděcí legislativou ES v oblasti GMO
- údaje o standardu „Bez GMO“ a číslo verze standardu, může být uvedena i značka „Bez GMO“
- členské číslo certifikačního orgánu
- jméno a podpis odpovědné osoby certifikačního orgánu
- identifikace vlastníka certifikátu.

4.5 Rozsah a platnost certifikátu „Bez GMO“

O rozsah platnosti certifikace žádá organizace a tento rozsah je ověřen při certifikačním auditu. Může zahrnovat druhy, resp. kategorie zvířat, produkty či služby (např. „obchod s xy (skupina produktů)“, výroba krmných směsí pro xy (uvedení skupiny), atp.). Produkty jsou na certifikátu uvedeny ve skupinách produktů.

Druh hospodářských zvířat.

U potravin je označení skupin produktů dle čl. 17 Nařízení EU 1169/2011, u zemědělských produktů dle Nařízení EU 1308/2013, doplněné národními předpisy. Není-li předepsáno určité označení, lze použít obvyklé označení, např. pro maso a masné výrobky či popisné nezavádějící označení.

Krmiva se značí dle kategorie krmiva a druhu zvířat, resp. kategorie zvířat, pro niž je krmivo určeno.

Rozšíření certifikace na nové kategorie produktů musí certifikační orgán potvrdit aktualizací certifikátu, může rozhodnout o provedení nové certifikace nebo o rozšíření kategorie v rozsahu certifikace dle předložené dokumentace, zahrnující rozšíření, a to na základě znalosti druhu provozu a jeho rizikovosti, složitosti procesů a charakteru požadavku.

Doba platnosti certifikátu je až do vystavení nového certifikátu recertifikací, která musí být provedena nejpozději 4 týdny před uplynutím doby platnosti stávajícího certifikátu. Níže jsou intervaly certifikace:

Kategorie podniku	Platnost certifikátu „Bez GMO“ dle kategorie rizika			Doplňující informace
	0	1	2	
Producenti potravin	1 rok	1 rok	1 rok	Kontrola dodavatelů (zemědělců/ živočišná výroba) je dle vzorku viz kapitola 6.2.3
Zemědělské podniky / živočišná výroba <i>(kromě účastníků nadřazeného koordinátora)</i>	1 rok	1 rok	1 rok	Kontrola členů NK viz kap. 6.2.3
Produkce krmiv, obchod	1 rok	1 rok	1 rok	
Zpracování/úprava	1 rok	1 rok	1 rok	
Doprava, skladování	1 rok	1 rok	1 rok	

5 Hodnocení požadavků

5.1 Oblast rostlinné výroby

Auditor hodnotí a prověřuje každý požadavek Standardu a jeho dodržování, popř. je doplní popisem zjištěné odchylky a vysvětlivkami pro zemědělce, která nápravná opatření musí být provedena.

5.2 Ostatní oblasti

Auditor hodnotí a prověřuje každý požadavek Standardu, a to v souladu se zahraničními požadavky (kompatibilita s nimi), viz příloha 13 a 14 takto:

Hodnocení	Popis	Body
A	Úplné splnění kritéria	10 bodů
B	Lehká až střední odchylka vůči stanovenému kritériu	5 bodů
C	Nesplnění nebo závažná odchylka vůči kritériu	-10 bodů
N.A.	není relevantní (musí být zdůvodněno proč)	-
riziko	Hrozí riziko odchylky	-15 % celkových bodů
KO	Riziko není zvládnuté, nejsou dodrženy zákonné požadavky	nesplněno

S výjimkou hodnocení „A“ auditor uvádí vysvětlení, proč je pro dané kritérium sníženo hodnocení.

Požadavky pro udělení certifikátu „Bez GMO“ jsou splněny, pokud je dosaženo 75 % a více z max. možných bodů a žádné z kritérií není KO.

Požadavky pro udělení certifikátu „Bez GMO“ nejsou splněny, jsou-li ve výrobě „Bez GMO“ prokazatelně zjištěny GMO.

Do komentářů auditor uvede související ověřené dokumenty, externí dokumenty auditované organizace, které plní požadavky Standardu „Bez GMO“, popř. jiného certifikovaného standardu.

5.3 Stanovení a realizace nápravných opatření

U hodnocení kategorie B a C a v případě rizika a hodnocení KO musí podnik stanovit nápravná opatření a lhůty k nápravě, které kontroluje certifikační orgán a rozhodne, zda je nutný nový, ohlášený i neohlášený audit dle charakteru zjištění. Odchylky B a C může podnik odstranit dodatečným předložením dokumentace, popř. doložit fotodokumentací.

U odchylek, které ohrožují bezpečnost systému „Bez GMO“ může být vystaven certifikát až po realizaci a prověrce provedených nápravných opatření v dohodnuté lhůtě, nestane-li se tak, může certifikační orgán platnost certifikátu pozastavit nebo certifikát odebrat, o čemž musí vždy informovat Vlastníka Standardu. Vlastník Standardu může zkontrolovat postupy certifikace, viz Přílohy 5 až 8.

Zvýšené riziko odchylek vůči Standardu zahrnuje tyto oblasti v podniku:

- nedostatečný systém vlastní kontroly,
- nedostatečně realizovaný plán odběru vzorků a rozborů,
- neúplný systém zpětné sledovatelnosti,

což je hodnoceno jako „KO“ - nesplnění požadavků a vyznačeno v kontrolních formulářích, viz příloha 14.

6 Kategorizace rizik, odběr vzorků

Kategorizace rizik je identifikace a hodnocení potenciálních zdrojů zavlečení GMO v procesech podniku.

Používání GMO produktů v podniku znamená vždy zařazení do vyšší kategorie rizika. Zemědělské podniky/ živočišná výroba, logistické podniky a podniky zabývající se zpracováním jsou certifikačním orgánem zatříděny do třídy rizika dle kapitol 6.1 - 6.2. Se vzrůstajícím rizikem se zvyšuje četnost kontrol u zemědělských podniků / živočišné výroby a počet vzorků pro rozbor. Při každém auditu auditoři znovu prověřují stanovená kritéria pro kategorizaci rizik. Důkazy o provedeném hodnocení rizika musí být dokumentovány a potvrzeny v popisu podniku.

U rostlinné výroby se kategorizace týká pěstování plodin, např. obilovin, olejnin, zeleniny, ovoce, získávání semen a rostlinné sadby a možné kontaminace sklizně, např. šířením pylu.

6.1 Kritéria zařazení do kategorií

Jsou uvedena níže.

6.1.1 Kategorie rizika „0“ – žádné nebo malé riziko

- v podniku nejsou používána žádná GM krmiva a suroviny
- po zahájení krmení „Bez GMO“ se nepřechází na krmení GM krmiv
- nákup a dodávky rizikových materiálů z hlediska GMO je pouze od výrobců a prodejců krmiv certifikovaných dle Standardu „Bez GMO“ nebo jiného systému, uznaného Vlastníkem Standardu
- zemědělské podniky / živočišná výroba používající stacionární či mobilní zařízení pro vlastní krmiva, zpracovávají prokazatelně výhradně krmiva bez GMO nebo jsou certifikována dle Standardu a využívají jen vlastní dopravu či externí dopravy, certifikované dle GMP+, QS nebo Standardu „Bez GMO“.

6.1.2 Kategorie rizika „1“ – střední riziko

- podniky a výroby s prostorovým oddělením produktů „Bez GMO“ a GM produktů
- v podniku nejsou používána žádná GM krmiva nebo jsou používána pouze dobře prostorově oddělená a zajištěná nezaměnitelná GM krmiva / suroviny
- GM krmiva a suroviny nejsou ve stejných částech zařízení podniku
- používané mobilní mícháreny, šnekové dopravníky, krmné vozy a ostatní doprava přepravující a zpracovávající krmiva a suroviny „Bez GMO“, provádí dokumentovaná opatření k zamezení rizika kontaminace (čištění). Externí mobilní zařízení mají certifikát „Bez GMO“.

6.1.3 Kategorie rizika „2“ – vysoké riziko

- podniky bez prostorového členění, ale s časovým oddělením produktů „Bez GMO“ a GM produktů
- analýzy vzorků překročily limitní hodnoty v důsledku zanedbání opatření před zavlečením GMO
- v provozu a zařízeních jsou používána zaměnitelná krmiva nebo suroviny s obsahem GMO
- mobilní zařízení zpracovávají krmiva a suroviny „Bez GMO“ a obsahující GMO, podnik provádí opatření proti kontaminaci (např. proplachovací šarže, čištění). Externí mobilní zařízení míchající krmiva nemají certifikát dle Standardu
- podnik provádí pravidelně změny v cyklu krmení „Bez GMO“ a GM v jedné části provozu
- podnik odebírá suroviny od necertifikovaného výrobce nebo dodavatele bez prohlášení, viz příloha 2.

6.2 Odběr vzorků / intervaly auditu

6.2.1 Odběr vzorků a rozborů

Podniky (výrobce krmiv, logistický podnik, zemědělství / živočišná výroba a zpracování potravin) certifikované v systému „Bez GMO“ mají povinnosti provádění rozborů na GMO v systému interní kontroly dle následujících podmínek¹.

Uvedený počet vzorků / rozborů níže je minimální. Výsledky rozborů a z nich odvozená nápravná opatření, která na ně reagují, se prověřují auditem. Auditor má povinnost během auditu dle potřeby a vlastního uvážení odebrat doplňující vzorky.

Každý certifikovaný podnik musí mít individuální plán odběru vzorků (kdy četnost odběru vzorků a rozborů na GMO plyne z klasifikace rizik podniku a množství produktů), zahrnující záznamy o tom, kdy byly vzorky odebrány, provedeny rozborů, jejich výsledky a doklady k nim a plán vzorkování a rozborů do dalších období.

Pro první odhad zařazení do kategorie rizika může být použita Příloha č. 6, popř. 10 a 15.

Vzorky krmiv a krmných surovin v oblasti zemědělství / živočišná výroba odebírají společně dodavatel a odběratel; viz příloha 3, Záznam o odběru vzorků, popř. nadřízený koordinátor u svých podřízených producentů.

Platí požadavek, že jsou archivovány poslední 3 vzorky z 2 posledních měsíců a to na určeném, pro auditora snadno přístupném místě. Vzorky z pytlovaného zboží u kategorií logistika a zemědělství / živočišná výroba se neodebírají. Zpracovatelé archivují referenční vzorky z posledních 3 dodávek surových produktů, meziproductů a hotových produktů, pro které je analytická zkouška GMO smysluplná.

Velikost referenčního vzorku je min. 1 kg vzorku krmiva či surovin pro jeho výrobu v režimu „Bez GMO“.

6.2.2 Četnost odběru vzorků krmiv u výrobců krmiv

Četnost se vztahuje pouze na kategorie zvířat a krmiva „Bez GMO“.

Kategorizace rizika podniku, vyrábějícího krmiva závisí na způsobu výroby: pracuje-li celý podnik s krmivy „Bez GMO“, hrozí podstatně menší riziko zavlčení GMO než tam, kde se vyrábí duálně.

Při používání mobilního zařízení je za odběr vzorků a rozbor odpovědný vlastník krmiva / zadavatel.

Tabulka uvádí minimální množství vzorků pro rozborů krmiv „Bez GMO“:

zkouška surového krmiva	stacionární výrobce krmiva			mobilní mícháreny smíšené krmivo	
	jednodruhov ^a krmiva	jednodruhov ^a a směsná krmiva v t/rok	výroba pouze „Bez GMO“	Duální výroba kategorie 2	výroba „Bez GMO“ *
každá šarže kritických surovin	< 10 tis.	1 vzorek	5 vzorků	přežvýkavci: 1 na 1000 t jiní: 1 na 2500 t	přežvýkavci: 1 na 400 t jiní: 1 na 1200 t
	>10 tis. až 50 tis.	2 vzorky	10 vzorků		
	>50 tis. až 100 tis.	4 vzorky	15 vzorků		
	>100 tis. až 200 tis.	6 vzorků	20 vzorků		
	> 200 tis.	10 vzorků	25 vzorků		

* Nemusí se zajistit, jedná-li se výhradně o kvalitu certifikovanou dle Standardu „Bez GMO“.

6.2.3 Četnost odběru vzorků, ostatní

1.	Logistika	Zemědělství / živočišná výroba *	Zpracování**
třída rizika	směsná krmiva	jednodruhov ^a a směsná krmiva	
0	2 x rok	Každá dodávka	2 x rok
1	1 na 10 tis. t	Každá dodávka	6 x rok
2	1 na 10 tis. t	Každá dodávka	15 x rok

* Zemědělci/ živočišná výroba, odebírající potenciálně riziková krmiva pouze certifikovaná „Bez GMO“ a tato krmiva míchají ve stacionárních nebo mobilních míchárenách certifikovaných dle Standardu, jsou od vzorkování osvobozeni.

** Odběr vzorků se neprovádí, jsou-li zpracovávány jen suroviny, u nichž nelze technicky analyzovat žádné GMO.

¹ K zajištění homogenity, správnosti a objektivit odběru vzorku krmiva u zemědělce platí Nařízení Komise (ES) č. 152/2009 z 27. ledna 2009, kterým se stanoví metody odběru vzorků a laboratorního zkoušení pro úřední kontrolu krmiv, v ČR Vyhláška č. 415/2009 Sb. o stanovení požadavků na odběr vzorků a způsobu zveřejnění metod laboratorního zkoušení produktů ke krmení.

6.2.4 Četnost rozborů

Základní odběr vzorků a rozbor krmiv z hlediska GMO nemusí být prováděn, pokud se pro výrobu potravin „Bez GMO“ používají pouze potenciálně riziková směsná a jednodruhová krmiva, certifikovaná dle Standardu.

Jsou-li ve výrobě potravin „Bez GMO“ používána zemědělci / živočišnou výrobou potenciálně riziková jedno druhová krmiva od výrobců necertifikovaných podle Standardu, musí zajistit Prohlášení dodavatele, viz příloha 2, pokud jej nemá, musí zajistit odběr vzorků, jejich archivaci a analýzu na GMO.

Vzorky skutečně používané suroviny dle šarže, analyzované účastníkem systému (nadřazený koordinátor, výrobce krmiv) s certifikátem podle Standardu, lze v zemědělském podniku / živočišné výrobě „započítat“ jak do plánu vlastních rozborů, tak i do plánu rozborů nadřazeného koordinátora (např. mlékárna, balírna vajec).

Četnost rozborů vzorků krmiv u zemědělců / živočišné výrobě, kteří jsou zařazeni v systému nadřazeného koordinátora (např. mlékárny): odebírají se vzorky dle určené skupiny rizikovitosti smluvního partnera (dodavatele), doporučení certifikačního auditu a dle vzorkovacího plánu NK, u třídy rizika 0 min. 1 x za 3 roky, u třídy rizika 1 min. 1 x za 2 roky, u třídy rizika 2 každý rok, pokud předchozí analýzy na GMO byly negativní.

Auditor rozhodne s ohledem na riziko o potřebě analýz dalších vzorků. Bere v úvahu:

- používaná zařízení na mletí a míchání
- vstupy potenciálně rizikových krmiv, viz příloha 4 od necertifikovaného výrobce
- pravidelná změna mezi krmivem „Bez GMO“ a GM v jedné části provozu.

Náklady za provedené vzorkování hradí certifikačnímu orgánu a zadavatel certifikace.

6.2.5 Požadavky na laboratoře

Laboratoře, provádějící rozborů GMO, musí mít akreditaci např. pro použití metod Real-time PCR aj. Pro certifikované subjekty je dostupný seznam laboratoří, uznávaných tímto Standardem.

Při hodnocení výsledků rozborů musí být vzata v úvahu standardní odchylka, aby se zohlednilo nehomogenní rozložení GMO v produktech (nařízení EU č. 691/2013) po odečtení rozšířené nejistoty měření.

6.2.6 Intervaly provádění auditů – živočišná výroba v rámci nadřazeného koordinátora

Podle Standardu „Bez GMO“ jsou prováděny každoroční pravidelné ohlášené, popř. neohlášené audity, recertifikační audity. Interval auditu producentů v rámci auditu nadřazeného koordinátora závisí na kategorii rizika.

Kategorie rizika	Četnost auditů živočišná výroba	Vzorkování smluvně zapojených dodavatelů
0	každé 4 roky	25 % při certifikaci „Bez GMO“ 10 %, pokud má nadřazený koordinátor certifikaci IFS, BRC nebo FSMS, má provedeny plně interní audity u 100 % dodavatelů a 75 % podřízených producentů, je v kategorii 0 a 1
1	každé 2 roky	50 % při certifikaci „Bez GMO“ 25 %, pokud má nadřazený koordinátor certifikaci IFS, BRC nebo FSMS, má provedeny plně interní audity u 100 % dodavatelů a více než 50 % podřízených producentů, je v kategorii 0 a 1
2	každý rok	100 %

V případech zjištění závažného porušení zásad tohoto standardu nebo při nevyhovujících laboratorních výsledcích, může certifikační orgán rozhodnout o nutnosti vyššího vzorkování při dalším auditu.

6.2.6.1 Vzorkování ostatních článků dodavatelského řetězce

Vzorkování provozů s více lokalitami (multisite) např. skladů, jsou jednotlivé provozy vzorkovány a podrobovány ověření na místě v následujícím rozsahu:

Kategorie rizika	Četnost auditů	Vzorkování smluvně zapojených dodavatelů
------------------	----------------	--

0	Každoročně	25 % skladovacích zařízení nebo zpracovatelských jednotek (výrobní krmných směsí) při certifikaci „Bez GMO“ (pokud jsou 2 provozovny pod shodným systémem managementu, vzorkuje se minimálně 1 provozovna*)
1	Každoročně	50 % skladovacích zařízení nebo zpracovatelských jednotek (výrobní krmných směsí) při certifikaci „Bez GMO“ (pokud jsou 3 provozovny pod shodným systémem managementu, vzorkují se minimálně 2 provozovny*)
2	Každoročně	100 % skladovacích zařízení nebo zpracovatelských jednotek (výrobní krmných směsí) při certifikaci „Bez GMO“

* Při provádění vzorkování musí být prověřeny ty lokality, které nebyly předmětem posledního ověřování. Pokud bylo identifikováno zvýšené riziko v již auditované lokalitě, musí být tato lokalita také zahrnuta do vzorku v následujícím auditu. Pokud je výpočet % vzorkovaných zařízení výsledkem číslo na desetiny (např. 1,1 nebo 1,6), provede se zaokrouhlení směrem nahoru. (např. $3/50\% = 1,5 =$ vzorek 2 lokality)

Při každém auditu ověřována centrála a musí být prověřen systém zajištění bezpečnosti produktů „Bez GMO“ v návaznosti na kritéria uvedená v následujících člancích Standardu, podle typu provozní jednotky. Pro určení rozsahu prováděného auditu je vydána doplňková informace.

6.3 Audit a certifikace v kategorii zemědělství / živočišná výroba

Pro zemědělské podniky jsou stanoveny následující možnosti auditu a certifikace:

- samostatná certifikace zemědělského podniku/ živočišné výroby,
- audit a skupinová certifikace producentů v rámci **nadřazeného koordinátora** za těchto podmínek:
- zemědělské podniky / živočišná výroba jsou smluvně začleněny k nadřazenému koordinátorovi, to mimo jiné znamená, že Standard je nepřenositelný
- pro výrobu „Bez GMO“ se používá systém interní kontroly výrobců a provádění rozborů GMO
- nadřazený koordinátor uvádí na trh produkty dle Standardu „Bez GMO“. Uvádí-li na trh produkty certifikované dle Standardu také zemědělský producent (např. přímý prodej), bere se tato skutečnost v úvahu při výpočtu toku zboží při auditu nadřazeného koordinátora
- pokud chce smluvní zemědělský producent prodávat jinému nadřazenému koordinátorovi produkty „Bez GMO“, musí mít k tomuto zajištění souhlas „vlastního“ nadřazeného koordinátora.

Byla-li na základě výsledků auditů odebrána certifikace nadřazenému koordinátorovi, není povoleno uvádění produktů podle Standardu „Bez GMO“ na trh nadřazenému koordinátorovi a zároveň všem k němu smluvně zapojeným podnikům (dodavatelům potravin).

6.3.1 Skupinová certifikace nadřazeného koordinátora (NK)

Postup je ve schématu přílohy 9 tohoto Standardu. V příloze 10 (oddělení provozů) a 15 je vzor analýzy rizika dodavatelů mléka „Bez GMO“ s kontrolou welfare a dále udržitelnosti a bezpečnosti produkce, viz příloha 11.

6.3.2 První zjišťování prováděné nadřazeným koordinátorem

Nadřazený koordinátor zpracuje popis smluvně zapojených podniků; kooperujících výrobců a podniků, provádějících úpravu, zpracování a logistiku. Každý jeho smluvně zapojený podnik tak zpracuje popis podniku a poskytne organizační schémata, popisy procesů atd.

Nadřazený koordinátor provede u 100 % zapojených podniků (dodavatelů potravin) první zjišťování (tj. vlastní kontroly na místě) svými vyškolenými pracovníky a první kategorizaci rizik svých producentů dle kapitoly 6.1. Certifikační orgán je schvaluje a ověřuje při auditu (první kategorizaci rizik producentů může provést také certifikační orgán, pak se při certifikačním auditu NK neprovádějí audity producentů NK).

Vzorkování prováděné při vlastní kontrole NK je v tabulce, kapitola 6.2.3 - intervaly auditu zemědělské oblasti / živočišná výroba. Platí, že každý rok musí být ze vzorku auditu vyloučeny v minulém období auditovaní producenti a vzata v úvahu kategorizace rizika (vyvážené rozdělení auditů na zapojené podniky).

6.3.3 První audit a certifikace

První zjišťování a vlastní kontroly prováděné NK hodnotí certifikační orgán dle kapitoly 6.2.3 :

Výsledky prvního zjišťování a vlastních kontrol se prověřují spolu s výsledky auditu, mj. dle vzniklých rozdílů a z nich se odvozují potřebná opatření. Certifikační orgán může s dostatečným zdůvodněním odmítnout první zjištění NK a trvat na 100 % prvního zjišťování certifikačním orgánem.

Certifikační orgán prověří úplnost popisů producentů NK a dle vlastního ověření auditu zařadí podniky do kategorie rizika (a tím intervalu auditu producenta pro následující audit).

Noví dodavatelé musí být vždy co nejdříve před dodávkou podrobeni prvnímu zjišťování NK a ověření auditem při nejbližším certifikačním auditu dle kapitoly 6.2.3 Standardu.

7 Požadavky systému „Bez GMO“

7.1 Všechny kategorie dodavatelského řetězce „Bez GMO“

7.1.1 Popis podniku

Musí být aktuální a obsahovat tyto informace o podniku, viz přílohy 5 až 8:

- všechny suroviny a krmiva, v podniku vyráběná, skladovaná, dopravovaná a manipulovaná
- receptury a specifikace vyráběných produktů „Bez GMO“ vč. jejich přepracování
- přehled smluvních dodavatelů a subdodavatelů, zpracovatelů, zapojených do produkce „Bez GMO“

Informace mohou být listinné i elektronické. Při auditu se předkládají aktuální popisy podniku, zařízení a dokumenty, které jsou v nich zmiňovány.

7.1.2 Řízení odpovědností / organizační schéma

Struktura podniku, pracoviště a organizační schéma jsou písemné i elektronické, obsahují popis odpovědností za GMO a zastupitelnost a aktuální přehled všech osob v procesu „Bez GMO“ (i pomocné síly, učni apod.), které musí absolvovat školení podle jejich zapojení.

7.1.3 Vlastní kontrola a analýza rizik

Vlastní kontroly musí zohlednit případnou oddělenou manipulaci s GM produkty a produkty „Bez GMO“ - analogicky jako u HACCP se musí provádět analýza rizik, preventivní a kontrolní opatření správnosti označení a použití deklarace k identifikaci krmiva a surovin „Bez GMO“ či označení dle Standardu.

Vlastní kontrola (interní audit) podniku vyrábějícího krmiva musí zahrnovat:

- evidenci všech surovin a krmiv „Bez GMO“ a GM
- oddělení manipulace s těmito surovinami a krmivy při skladování, zpracování a dopravě
- identifikaci a vyloučení všech možností kontaminace a vnosu
- analýzu rizik s ohledem na určitá krmiva, země původu, výrobní procesy a parametry zařízení.

7.1.4 Plán odběru vzorků a rozborů

Vhodnost surovin, opatření k oddělení zboží a konečného produktu „Bez GMO“ se dokládá analýzami. Podnik musí mít plán analýz dle požadavků kapitoly 6.2.1 včetně způsobu odběru vzorků (druh vzorků, místa odběru vzorků, jméno osoby, která provedla odběr vzorků, velikost vzorků a četnost odběru, metody analýz.

7.1.5 Školení pracovníků

Všichni pracovníci zapojení do provozních operací „Bez GMO“ musí být před zahájením činnosti a průběžně minimálně 1 x ročně školeni dle Standardu, popř. interní dokumentace. Školení musí být dokumentována a archivován obsah školení, prezenční listiny se jmény účastníků a přednášejících, datem a místem školení.

7.1.6 Zpětná sledovatelnost

Je nutné kdykoli a bez prodlení jednoznačně identifikovat všechny produkty v podniku „Bez GMO“ a během 1 pracovního dne zpětně vysledovat ty produkty, již nenacházející se v podniku a získat přehledy o množství a toku zboží. Dle Nařízení (ES) č. 178/2002 musí být k dispozici tato data:

- informace o původu (země, dodavatel)
- tvorba šarží, pokud k ní dochází (vč. přepracování)
- informace o datu dodání a zákaznících, kterým bylo zboží dodáno.

7.1.7 Vstupní kontrola zboží

Na příjmu zboží musí být zajištěno, že všechny potenciálně rizikové suroviny a krmiva pro produkty „Bez GMO“ odpovídají požadavkům, viz aktuální přehled potenciálně rizikových surovin v příloze 4.

Pro kritické suroviny podnik zajistí potvrzení od dodavatele, např.:

- prohlášení o nepřítomnosti GMO v aktuálně dodávané partii, viz příloha 2, nebo Osvědčení „Bez GMO“
- aktuální průkazný certifikát dle Standardu, viz příloha 1, či jiného SKK uznávaného standardu
- informace na dodacím listu, že se jedná o produkt „Bez GMO“
- jednoznačná smluvní ujednání pro dodávky produktů „Bez GMO“
- výsledek rozboru potvrzující nepřítomnost GMO v aktuálně dodávané partii.

Přísady do krmiva a pomocné látky musí mít uvedeno, že produkt nepodléhá povinnému označování GMO.

7.1.8 Nápravná opatření / neustálé zlepšování

Podnik průběžně redukuje podíl náhodné kontaminace GMO vhodnými opatřeními k odstranění kontaminace GMO, na minimum. Přijatá opatření musí kontrolovat, ověřovat jejich funkčnost a po přiměřené době je hodnotit, což platí i pro nápravná opatření z auditu a pozitivní výsledky analýz.

7.1.9 Krizový management

Krizový management zahrnuje: analýzu potenciálního rizika, opatření pro případ krize, čísla pro nouzové volání, kontaktní údaje dodavatelů a zákazníků, interní systém pro zablokování reklamovaného zboží a jeho jednoznačnou identifikaci, systém rychlého informování zákazníků o konkrétním problému, popř. o neshodě se zásadami „Bez GMO“ s vlivem na bezpečnost a legálnost produktu „Bez GMO“.

7.1.10 Systém vlastní kontroly (interní audit)

V podniku, který je certifikovaný ve Standardu se provádí každý rok interní audit k prověření požadavků Standardu.

Osoby provádějící interní audit musí být školeny dle požadavků normy ISO 19011, kvalifikováni v provádění auditů dle standardů kvality krmiv nebo potravin (např. QS, GLOBALG.A.P., IFS, BRC, GMP+, ISCC EU) a požadavků Standardu. Musí být nestranní a nesmí auditovat svou vlastní práci.

7.2 Kategorie logistika (skladování a přeprava)

Obchodníci pouze zprostředkovávající prodej a dopravu zboží, ale jinak s ním nemanipulující nemusí být auditováni, jsou-li dodrženy požadavky kapitoly 2.3.3. Standardu, na rozdíl od těch, kteří s krmivem manipulují (např. přeskladnění, pytlování). Musí zajistit zpětnou sledovatelnost zboží.

7.2.1 Popis podniku

Popis podniku musí být aktuální a obsahovat seznam provozoven, výrobních linek, externích procesů.

7.2.2 Vlastní kontroly a analýza rizik

Interní audit musí zahrnovat oblasti dle kapitoly 7.1.3 Standardu a specifikace pro všechny konečné produkty „Bez GMO“, písemně sjednané se smluvními partnery.

7.2.3 Dokumentace a archivování

Dokumenty a záznamy musí být čitelné, pravdivé a s vyloučením dodatečné manipulace, např. dodací listy, osvědčení o nezávadnosti, záznamy o výrobě a tocích materiálu (vč. přepracování), podklady o školení musí být archivovány min. po dobu 5 let od data vzniku, není-li zákonem stanovena delší doba.

7.2.4 Systém zpětné sledovatelnosti

Musí zahrnovat požadavky uvedené v kapitole 7.1.6 a záznamy o výrobě a množstvích.

7.2.5 Referenční vzorky

Podnik musí uchovávat v zapečetěných obalech referenční vzorky jak volně ložených, tak balených produktů dodaných zákazníkům, a to nejméně po dobu minimální trvanlivosti daného produktu viz kapitola 6.2.3 Četnost odběru vzorků, ostatní.

7.2.6 Oddělení toků zboží / vyloučení technicky zanedbatelných příměsí

Toky zboží musí být prostorově a časově odděleny a jednoznačně označeny, aby nedošlo k záměně. Při časovém oddělení musí být technologicky zajištěna minimalizace rizik zavlečení GMO, což musí být uvedeno v dokumentu, osahujícím prostorová, časová aj. opatření, a pravidelně interně ověřováno.

7.2.7 Nakládání s neshodnými produkty

V případě pozitivních výsledků analýz nebo identifikaci produktů, které nejsou ve shodě s požadavky „Bez GMO“ musí podnik před uvolněním zboží ošetřit vady označováním a vyloučit neshodné produkty, v případě příměsí GMO v kritickém množství zavést dokumentovaná nápravná opatření a pravidelně je ověřovat při vlastní kontrole.

7.2.8 Řízení reklamací a stahování produktů

Reklamacie od zákazníků nebo z jiných stran, týkající se GMO musí být dokumentovány a vyhodnocovány, zavedena nápravná opatření včetně odpovědností za jejich realizaci. Jsou-li zjištěny závažné odchylky proti Standardu „Bez GMO“, které se ještě nacházejí v oběhu, musí být zajištěno stahování produktu, viz příloha informace pro zákazníky, popř. musí být neshodná krmiva vrácena na náklady jejich výrobce.

7.2.9 Deklarace na průvodní dokumentaci produktu

Na etiketách, výrobní dokumentaci, průvodní dokumentaci produktu, specifikacích atd. musí být správně uvedeno označení týkající se GMO podle nařízení (ES) č. 1829/2003, resp. 1830/2003.

Certifikovaný krmivářský podnik je oprávněn krmiva certifikovaná dle Standardu označit textem „Vyprodukováno bez GMO“ nebo značkou „Bez GMO“, viz obrázek 2, kapitola 1.1. Průvodní dokumentace zboží bez certifikátu, které dle nařízení (ES) č. 1829/2003 a 1830/2003 nepodléhá povinné deklaraci, se doporučuje použít text: „Vhodné pro výrobu potravin „Bez genetické modifikace“.

7.2.10 Doprava (logistika)

Certifikovaný výrobce krmiv a obchodník pověří dopravou krmiv „Bez GMO“ externí přepravce pouze pravidelně kontrolované dle Standardu nebo min. QS či GMP+B4.

Doprava musí být dokumentována včetně prostorových, časových a logistických opatření a ověřována v rámci vlastní kontroly a doplněna o metody pro čištění a kontrolu čistoty ložné plochy. Dopravce musí dodržovat body 7.2.7 a 7.2.8 výše.

7.3 Kategorie zemědělství / živočišná výroba

7.3.1 Popis podniku

Eviduje provozní podmínky pro krmení „Bez GMO“, které jsou základem jak pro interní analýzu rizik, tak pro prověrku prováděnou externím auditorem.

Podnik při auditu předkládá aktuální popis organizace, zařízení aj. související dokumenty. Případné podstatné změny, důležité pro zařazení do kategorie rizik musí předat certifikačnímu orgánu a NK.

Jsou zohledněny body, které mohou vést k vnosu GM krmiv (např. osiva) a respektována zdravotní nezávadnost rostlinných vstupů a jejich udržitelnost, viz příloha 11.

Pokud se kromě krmiv „Bez GMO“ vyrábějí, skladují, zpracovávají nebo zkrmují i krmiva s GMO, musí být zpracován přehled – nářez podniku, např. viz příloha 10, kdy jsou jasně patrné druhy zvířat, oddělení chovů a míst pro ustájení, sklady krmiv, zařízení pro výrobu krmiv a manipulace s nimi atd.

7.3.2 Řízení odpovědností / organizační schéma

Je popsáno v kap. 7.1.2., viz také příloha 15, vzor.

7.3.3 Objednávání krmiva

Objednávka krmiv musí být písemná, aby se zabránilo záměnám dle požadavků pro výrobu potravin „Bez GMO“.

Průvodní dokumentace dodavatele krmiva musí být označena v souladu s nařízením (ES) č. 1829/2003, resp. 1830/2003 a může deklarovat že „Krmivo je vhodné pro výrobu potravin označených „Bez GMO“, či deklaraci dle tohoto Standardu s označením „Bez GMO“, v případě stálého dodavatele lze toto nahradit Prohlášením o splnění parametrů „Bez GMO“ pro více dodávek, viz příloha 2, vždy však musí být uvedena časová platnost prohlášení.

7.3.4 Systém vlastní kontroly

7.3.4.1 Přehled stavu zvířat a dodržování minimální doby krmení

Zaevidovány musí být všechny druhy zvířat určené k produkci potravin a jejich krmení ve shodě se Standardem „Bez GMO“ nebo nikoli. U nakoupených zvířat musí podnik dodržet a dokumentovat minimální doby krmení (viz kapitola 2.3.2), popř. zkontrolovat při nákupu zvířat dodržení minimální doby krmení „Bez GMO“, u předchozího vlastníka, doložené např. jeho potvrzením.

7.3.4.2 Krmné dávky

Pro všechny druhy a kategorie zvířat musí mít podnik přehled krmných dávek pro každý druh zvířat samostatně, to platí i u druhů/kategorií zvířat v různé fázi života, kdy se používají různé krmné dávky. Složky krmiva musí být přesně označeny typem a výrobcem krmiva), nikoliv „krmivo pro dojnice“, nebo „řepka“ místo „řepkový extrahovaný šrot“.

7.3.4.3 Seznamy krmiv

Podnik musí vést aktuální seznam všech používaných krmiv, jejich původu a účelu použití (druh zvířat/kategorie zvířat) ke kontrole dokladů každé dodávky krmiva či osiva „Bez GMO“.

Aktuální seznam krmiv obsahuje i krmiva vlastní výroby a nakupovaná semena a rostliny. Je popř. doplňován o nová krmiva a vyřazována stará, již spotřebovaná krmiva, datum prvního nákupu a spotřeby. Alternativou je seznam krmiv jako chronologický soubor faktur a dodacích listů.

7.3.4.4 Externí poskytovatelé služeb

Externí poskytovatelé služeb, např. mobilní mícháreny, dopravci a společnosti poskytující stroje mohou způsobit zavlečení GMO, je-li v nich zpracováváno krmivo obsahující GMO a krmivo „Bez GMO“. Týká se to i používání olejů a dalších kapalných komponent, neobsahujících GMO, způsob a sled proplachů.

Podnik musí pověřit externí dopravou krmiv jen dopravce dle kapitoly 7.2.10.

7.3.5 Školení pracovníků

je dle kapitoly 7.1.5 výše.

7.3.6 Dokumentace a archivování

Dodací listy, faktury za provozní prostředky (např. osivo), průvodní dokumenty krmiv, objednávky, deklarace atd. musí být archivovány min. 5 let od data vzniku, není-li zákonem stanovena delší doba.

7.3.7 Plán odběru vzorků a rozborů

Požadavky níže jsou závazné pouze pro ty zemědělské podniky / živočišná výroba, které nejsou zapojeny do certifikace nadřazeného koordinátora: podnik musí mít plán analýz na základě analýzy rizik dle kapitoly 6.2.1.

7.3.8 Systém zpětné sledovatelnosti

Musí zahrnovat požadavky uvedené v kapitole 7.1.6.

7.3.9 Vstupní kontrola zboží

Při příjmu zboží se musí kontrolovat, že všechny potenciálně rizikové suroviny a krmiva odpovídají požadavkům „Bez GMO“, mít k dispozici důkazy na příslušných dokladech krmiv a osiv, v průvodní dokumentaci, viz aktuální přehled potenciálně rizikových surovin, viz Příloha 4.

Pro zaručení zpětné sledovatelnosti se musí kontrolovat úplnost údajů na dodacích listech krmiv a chronologicky je ukládat. Mobilní zařízení musí potvrdit dodržení požadavků a dokumentovat proplachovací šarže. U kritických surovin a krmiv s certifikací dle Standardu, aj. uznaného standardu, odpadá povinnost odběru vzorků a rozborů dle požadavků v kapitole 6.2.1.

7.3.10 Oddělení toků zboží / vyloučení smísení

Krmiva, nevhodná pro výrobu potravin „Bez GMO“, se nesmí dostat do toku surovin nebo krmiv, určených pro výrobu potravin „Bez GMO“, tj. toky zboží musí být prostorově a časově odděleny a všechny produkty musí být jednoznačně označeny.

Časově souběžné skladování je možné pouze při prostorovém oddělení a technologicky minimalizováno zavlečení GM materiálů, tj. musí být:

- vozidla prokazatelně na sucho čištěna po přepravě volně loženého GM krmiva
- při pravidelné změně mezi krmením „Bez GMO“, a GM krmením v jedné provozní jednotce prováděna a dokumentována opatření, uvedená v kapitole 2.3.4.2. Krmení „Bez GMO“ a GM krmivem

Technologické kroky musí podnik doložit písemně s uvedením prostorových, časových a jiných opatření. Jejich účinnost musí pravidelně prověřovat interní kontrolou a brát v úvahu výsledky zkoušek na GMO.

7.3.11 Výstupní kontrola zboží

Pracovníci musí znát stav GMO v krmivech a stav zvířat od příjmu krmiva přes živočišnou výrobu až po dodávky živočišných produktů. Musí zajistit, aby podnik opouštěly jen produkty, plně odpovídající požadavkům „Bez GMO“, a byly dodržovány minimální doby krmení po nákupu zvířat nebo změně krmení.

Etikety krmiv musí mít v souladu s EU legislativou pozitivní označení těch produktů, které obsahují GMO *v souladu s Nařízením Evropského Parlamentu a Rady (ES) č.1829/2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech a Nařízením Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003 ze dne 22. září 2003 o sledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a sledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů.*

Dodavatel (výrobce) krmiv může popř. vydat Prohlášení chovateli:

Prodávající prohlašuje, že zboží, které dodá kupujícímu podle této smlouvy, bude zboží vyrobeno bez použití geneticky modifikovaných organismů ve smyslu Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003 a Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003.

Prodávající se zavazuje, že umožní kupujícímu a kontrolnímu, certifikačnímu, nebo jinému správnému orgánu kontrolu této vlastnosti zboží za podmínek dodržení Nařízení komise (ES) č. 152/2009 týkající se stanovení metod odběru vzorků a laboratorního zkoušení pro úřední kontrolu krmiv.

Označení tohoto zboží výrobcem na etiketě bude uváděno v souladu s Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003.

U dodavatelů, jejichž živočišné produkty pocházejí ze systémů, kde je možný přechod z výroby „Bez GMO“ a s GMO (např. produkce vajec při stále znovu začínajících dobách krmení), musí uvádět u každé dodávky na průvodní dokumentaci správné označení dle nařízení (ES) č. 1830/2003.

7.3.12 Nakládání s neshodnými produkty

Je shodné s kapitolou 7.2.7.

7.3.13 Nápravná opatření

Je shodné s kapitolou 7. 1. 8.

7.3.14 Řízení reklamací a stahování produktů

Je shodné s kapitolou 7.2.8 - je-li zemědělský podnik / živočišná výroba zapojený do certifikace nadřazeného koordinátora, musí ho informovat včetně projednání nápravných opatření.

7.3.15 Krizový management

Je povinný pouze pro zemědělské podniky / živočišnou výrobu, které nejsou zapojeny do certifikace nadřazeného koordinátora a řídí se kapitolou 7.1.9.

7.3.16 Zajištění systému vlastní kontroly (interní audit)

Podnik provádí roční interní audit k prověření požadavků Standardu. Interní auditoři musí být prokazatelně školeni dle tohoto Standardu „Bez GMO“ a být nestranní – nesmí auditovat vlastní práci.

7.4 Požadavky na kategorii zpracování / úprava

7.4.1 Popis podniku

Popis podniku podle kapitoly 7.1.1 musí být aktuální a obsahovat:

- organizační schéma s uvedením všech kompetencí
- přehled všech přísad a komponent „Bez GMO“ vč. přepracování, schválení receptur a změny receptur odpovědnou osobou.

7.4.2 Vlastní kontrola a analýza rizik

Je dle kapitoly 7.1.3. U dodavatelů aromat, enzymů, kultur mikroorganismů, doplňkových látek, pomocných technických látek a ostatních potravinových přísad vyžaduje certifikát ve smyslu dodržení předpisů Standardu, popř. Prohlášení dodavatele o nepřítomnosti GMO, vzor, viz příloha č. 2.

7.4.3 Plán odběru vzorků a rozborů

Podnik musí mít plán analýz podle provedené analýzy rizik, zahrnující požadavky kapitoly 6.2.1 a popis odběru vzorků (druh vzorků, místa odběru, jméno osoby, která provedla odběr vzorků, velikost vzorků, četnost odběru vzorků a metody pro jejich analýzu).

Používání GM krmiv není v živočišných produktech (mléko, maso a vejce) obecně prokazatelné.

Potravinářský podnik, který zpracovává suroviny živočišného původu, povinně kontroluje spolehlivé oddělení produktů „Bez GMO“ a GM. Zajišťuje Prohlášení, certifikáty a Osvědčení „Bez GMO“ od dodavatelů přísad do potravin.

Při skupinové certifikaci musí nadřazený koordinátor zpracovat v systému vlastní kontroly plány analýz a zajistit jejich realizaci, viz kapitola 6.2.1. pro smluvně zapojené zemědělské podniky / živočišnou výrobu. Zkrmuje-li zemědělský podnik / živočišná výroba jen směsné krmivo „Bez GMO“ nebo nerizikové jednodruhové krmivo, nemusí provádět odběr vzorků a rozbor krmiv z hlediska GMO. Jsou-li však zkrmována potenciálně riziková (jednodruhová) krmiva od dodavatelů necertifikovaných „Bez GMO“, musí pro ně zajistit odběr vzorků a jejich analýz z hlediska obsahu GMO.

7.4.4 Dokumentace a archivování

se řídí kapitolou 7.2.3.

7.4.5 Systém zpětné sledovatelnosti

Musí zahrnovat požadavky uvedené v kapitole 7.1.6 a informace:

- původu včetně dokladů k označení „Bez GMO“
- používaných surovinách, přídatných a pomocných látkách a jejich původu (vč. přepracování)
- komunikaci předřazených a následných stupňů.

7.4.6 Vstupní kontrola zboží

Řídí se kapitolou 7.1.7. Každá dodávka musí mít od dodavatele potvrzení, že splňuje požadavky pro používání potravin/komponent živočišného původu, certifikovaných dle Standardu, popř. jiného uznaného rovnocenného standardu. Pro komponenty jiného, než živočišného původu může být důkaz podán:

- průkazným obecným potvrzením o dodaném zboží, které dodavatel vystaví jednou ročně
- poznámkou na dodacím listu a jednoznačnou smluvní úpravou.

Dokumenty musí potvrzovat, že použité přísady, přidané látky a pomocné látky nejsou GMO, nejsou tvořeny GMO a nebyly vyrobeny z GMO, ani jejich prostřednictvím, doklad může být předán na formuláři dle přílohy č. 2 nebo na obdobném dokumentu, obsahujícím min. požadované informace.

Jsou-li k dispozici osvědčení výrobce pro aroma, enzymy, kultury mikroorganismů, přídatné nebo pomocné látky, platná na delší období, musí podnik 1 x ročně prověřit jejich platnost, a zda nedošlo ke změně specifikace výrobku.

U dodavatelů, jejichž zboží pochází z výrobních systémů, kde je možný přechod z výrobních podmínek „Bez GMO“ na podmínky GMO (např. produkce vajec při stále znovu začínajících dobách krmení), musí producent uvést v průvodní dokumentaci správné značení.

7.4.7 Oddělení toků zboží k vyloučení smísení

Je dle kapitoly 7.3.10.

7.4.8 Výstupní kontrola zboží

Na specifikacích, výrobní a průvodní dokumentaci, etiketách atd. musí podnik zkontrolovat správné označení dle nařízení (ES) č. 1830/2003. V reklamě a při uvádění na trh smí podnik používat údaj „Bez genetické modifikace“ nebo značku „Bez GMO“ dle deklarace „Bez GMO“ s ohledem na čl. 7 (Uvádění nezavádějících informací) nařízení (EU) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům.

7.4.9 Nápravná opatření / neustálé zlepšování

se řídí kapitolou 7.1.8.

7.4.10 Řízení reklamací a stahování produktů

Je shodné s kapitolou 7.2.8.

7.4.11 Krizový management

řídí se kapitolou 7.1.9.

7.4.12 Zajištění systému vlastní kontroly (interní audit)

Podnik musí každoročně provádět interní audit dle požadavků Standardu, viz kapitola 7.1.10.

8 Pravidla pro dovoz z EU a třetích zemí

Dovází-li se z EU zboží, které má být označeno značkou nebo textem „Bez GMO“, musí dovozce sledovat právní požadavky těchto zemí a porovnat je s tímto Standardem. Dovází-li produkty, označené dle jiného certifikačního standardu „Bez genetické modifikace“, musí tento standard přezkoumat dle požadavků kapitoly 2.3. Dodavatel z třetích zemí musí předat potvrzení dle přílohy 2, popř. certifikaci produktu „Bez GMO“ a atesty na GMO k dané šarži.

9 Seznam příloh Standardu „Bez GMO“

Příloha č. 1	Certifikát „Bez GMO“, vzor (česká a anglická verze)
Příloha č. 2	Prohlášení dodavatele - potravinářské přísady a pomocné látky, vzor
Příloha č. 3	Záznam o odběru vzorků
Příloha č. 4	Riziková krmiva a suroviny
Příloha č. 5	Popis provozu - Produkce potravin „Bez GMO“ - Zemědělství - Produkce mléka
Příloha č. 6	Popis provozu - Produkce potravin „Bez GMO“ - Výroba krmiv / obchod s krmivou
Příloha č. 7	Popis provozu - Produkce potravin „Bez GMO“ – Logistika
Příloha č. 8	Popis provozu - Produkce potravin „Bez GMO“ – Zpracování / úprava
Příloha č. 9	Schéma skupinové certifikace nadřazeného koordinátora
Příloha č. 10	Schéma procesu nadřazeného koordinátora, např. při produkci „Bez GMO“ mléka
Příloha č. 11	Interní audit prvovýrobce zemědělských komodit (GMP+, GTP, ISCC, „Bez GMO“)

Příloha č. 12	Stahování produktu „Bez GMO“, vzor
Příloha č. 13	Činnosti v oblasti „Bez GMO“ v člancích řetězce potravin
Příloha č. 14	Kontrolní formuláře pro kategorie certifikace A1 - obchod / obchod s krmivem, A2 - zemědělství /produkty zvířat, A3 - logistika (doprava, skladování), A4 - zpracování / úprava
Příloha č. 15	Analýza rizika jednotlivých dodavatelů mléka „Bez GMO“, auditní dotazník, vzor
Příloha č. 16	Podíl podniků, podléhajících kontrole na určené úrovni rizika
Příloha č. 17	Registrační formulář k certifikaci „Bez GMO“, vzor

10 Související dokumenty

- ČSN EN ISO/IEC 17065 Posuzování shody - požadavky na orgány certifikující produkty, procesy a služby
- ISO/TS 34700:2016 – Dobré životní podmínky zvířat - Obecné požadavky a pokyny pro organizace v potravinovém řetězci (Animal welfare management – General requirements and guidance for organizations in the food supply chain)
- EUROPEAN COMMISSION: State of play in the EU on GM-free food labelling schemes and assessment of the need for possible harmonisation, Final report, str. 37
- Nařízení vlády ČR 351/2012 o kritériích udržitelnosti